

Pravno shvaćanje o potrošačkim konvertiranim CHF kreditima i pravno shvaćanje o ništetnosti ugovora s ništetnom valutnom klauzulom i ništetnom promjenjivom kamatnom stopom

*Radionica se provodi u sklopu projekta Udruge Franak “Pravom informacijom do prave odluke”,
uz financijsku podršku Grada Zagreba.*

Autori i predavači:

Srđan Kalebota, odvjetnik

Goran Aleksić, koordinator ekonomsko-pravnog tima Udruge Franak

Udruga Franak, Zagreb, prosinac 2025.

1. KONVERTIRANI CHF KREDITI – PRAVA POTROŠAČA NA OBEŠTEĆENJE

1.1. *Neujednačeno pravno shvaćanje VSRH*

Vrhovni sud RH još uvijek nije ujednačio sudsku praksu koja se odnosi na konvertirane CHF kredite u odnosu na prava potrošača koji su tužili banke i zatražili vraćanje preplaćenih iznosa kamata, tečaja i naplatu pripadajućih zateznih kamata. U ovom trenutku dva su temeljna pravna shvaćanja koja nisu ujednačena, a to su pravno shvaćanje po odluci **Rev-1096/2022** i pravno shvaćanje po odluci **Rev-586/2019**.

1.2. Odluka VSRH Rev-1096/2022

Pravo na puno obeštećenje

Po odluci VSRH Rev-1096/2022 potrošači koji su konvertirali kredite imaju pravo na povrat svih preplaćenih iznosa kamata i tečaja, ali se pritom mora odgovarajuće uzeti u obzir i tzv. konverzijska preplata odnosno iznos koji je banka priznala potrošaču za umanjenje preostalih anuiteta u iznosu 50 % sve dok se utvrđena preplata ne iskoristi u potpunosti.

Način odbijanja konverzijske preplate (čl. 172. ZOO)

Ono što je važno naglasiti jest to da se ta konverzijska preplata može odbiti samo od zateznih kamata koje su tekle na preplaćene iznose i koje su dospjele do dana konverzije, za što je temelj čl. 172. Zakona o obveznim odnosima u kojemu je decidirano propisano kako se vraćaju dugovi – najprije se plaćaju dospjele zatezne kamate, pa tek potom glavnica duga. Kako god banke naplaćuju svoja potraživanja od korisnika kredita, tako i korisnici kredita imaju pravo naplatiti svoja potraživanja u suprotnom smjeru.

1.3. Odluka VSRH Rev-586/2019

Pravo na zatezne kamate

Po toj odluci VSRH potrošači s konvertiranim kreditima imaju pravo samo na zatezne kamate koje su dospjele do dana konverzije na preplaćene iznose kamata i tečaja, dok se tom odlukom objašnjava kako su preplaćeni iznosi iskorišteni za konverzijske izračune, pa stoga potrošači više nemaju pravo na glavnici duga.

Arbitrarno shvaćanje

To shvaćanje pogrešno je i arbitrarno, jer zanemaruje činjenicu da glavnica u punom iznosu na dan konverzije uopće nije niti postojala, i to na temelju izuzeća ništetnih odredaba. To znači da nikakvi iznosi preplate nisu bili iskorišteni za konverziju, nego je za pravilnu glavnici trebalo uplatiti samo početno određene iznose anuiteta bez rasta kamata i bez rasta tečaja, dok sve što je plaćeno iznad toga zajedno sa zateznim kamatama pripada potrošačima.

1.4. *Prošireno vijeće VSRH*

Prema našim saznanjima Vrhovni sud će odlučiti o ujednačenom pravnom shvaćanju o pravima potrošača s konvertiranim kreditima u proširenom vijeću.

1.4.1. *Sastav proširenog vijeća*

Prošireno vijeće čini 13 sudaca VSRH koji su određeni za konkretni predmet, i u konkretnom predmetu onda suci moraju ujednačiti pravno shvaćanje koje će onda vrijediti i za sve druge slične predmete. Takvo prošireno vijeće jednom je već bilo formirano, ali banka koja je bila tužena odustala je od revizije, kako bi se agonija potrošača na sudovima još više odužila. Pretpostavljamo da će sljedeći put prošireno vijeće biti određeno za neki predmet u kojem je reviziju podnio potrošač, a u tomu slučaju neće biti odustajanja od revizije, i konačno će VSRH donijeti svoje ujednačeno pravno shvaćanje.

1.4.2. Pretpostavke o konačnoj odluci proširenog vijeća

Prema nekim predikcijama utemeljenim na dosadašnjoj većinskoj praksi pojedinih vijeća VSRH može se pretpostaviti da će odluka VSRH biti takva da se potrošačima koji su konvertirali CHF kredite daje pravo samo na zatezne kamate koje su dospjele na preplaćene iznose kamata i tečaja do dana konverzije.

Ustavne tužbe

Zadnju riječ o pitanju prava potrošača s konvertiranim kreditima na kraju će dati najprije Ustavni sud, a potom i EU sud za ljudska prava. Kako god odlučio VSRH, nema sumnje da će uslijediti tužbe na Ustavnom sudu od strane nezadovoljnih stranaka u sudskom sporu te konačno i na EU sudu za ljudska prava.

1.5. *Dokazi o pravima potrošača s konvertiranim kreditima*

Temeljni dokazi da potrošači konverzijom nisu obeštećeni, i da imaju pravo kako na preplaćene iznose, tako i na pripadajuće zatezne kamate, višestruki su i matematički dokazivi te se objašnjavaju u nastavku ove prezentacije.

Dokaz 1: Konverzijom glavnica nije dovoljno umanjena

Glavnica na temelju izuzeća ništetnih odredaba na dan konverzije manja je od konvertirane glavnice, a da bi se ravnoteža postigla dospjela glavnica na dan konverzije morala bi biti ili jednaka ili manja od glavnice koja se utvrđuje izuzećem ništetnih odredaba.

Dokaz 2: Preplaćeni iznosi nisu obuhvaćeni konverzijom

Za pravilnu glavnica koja se dobije na temelju izuzeća ništetnih odredaba, potrošač je morao uplatiti:

- iznose anuiteta utvrđene na početku ugovornog odnosa, bez rasta tečaja i bez rasta kamatne stope
- za stambene kredite, nakon 1.1.2014. anuiteti se utvrđuju na temelju kamatne stope 3,23 % primijenjene na preostalu glavnica od 1.1.2014., te se i dalje ne primjenjuje rast tečaja, niti neki novi rast kamatne stope.

Budući da za tako utvrđenu glavnica nije trebalo koristiti nikakve preplaćene iznose anuiteta, to znači da konverzijom banka nije iskoristila niti cent preplaćenih iznosa anuiteta, i da se ti iznosi i dalje nalaze na računu banaka, suprotno tvrdnjama vijeća VSRH u odluci Rev-586/2019.

Dokaz 3: Anuiteti nakon konverzije veći su od anuiteta na početku ugovornog odnosa

Anuitet utvrđen nakon konverzije veći je od anuiteta na početku ugovornog odnosa za cca. 20 %, a da bi se ravnoteža postigla, anuitet je nakon konverzije morao biti ili jednak ili manji od početnog anuiteta.

1.6. Efekti konverzije

Konverzijom nisu vraćeni preplaćeni iznosi anuiteta i nije plaćena pripadajuća zatezna kamata. Jedino što se konverzijom postiglo jest sljedeće:

- umanjeње glavnice u odnosu na realni tečaj CHF, koje još uvijek nije bilo dovoljno u odnosu na izuzeće ništetnih odredaba
- vraćena je konverzijski utvrđena preplata kroz umanjeње anuiteta do iskorištenja utvrđenih iznosa konverzijske preplate, međutim, ta preplata iznosi svega oko 10 % ukupnih preplata i zateznih kamata na koje potrošači imaju pravo
- važno je naglasiti da 1/3 potrošača čak nisu imali preplatu, nego su morali uplatiti tzv. manjak, koji se dogodio na temelju konverzijskog izračuna po zakonskim pravilima. Taj manjak također pripada na kraju potrošačima, i banke taj manjak moraju vratiti zajedno s plaćanjem zateznih kamata.

1.7. Prava potrošača s konverzijama na obeštećenje

Potrošači s konvertiranim kreditima imaju pravo na:

- a) Preplaćene iznose anuiteta i pripadajuće zatezne kamate
- b) Razliku između konvertirane glavnice i glavnice koja se utvrdi na temelju izuzeća ništetnih odredaba uz pripadajuće zatezne kamate
- c) Vraćanje manjka i pripadajuće zatezne kamate, za potrošače koji su imali konverzijski manjak.

Tek vraćanjem svih tih opisanih iznosa, uspostavlja se ravnoteža prava i obveza između potrošača koji su konvertirali kredite i banaka.

2. PRAVNO SHVAĆANJE O NIŠTETNOSTI UGOVORA S NIŠTETNOM PROMJENJIVOM KAMATNOM STOPOM I NIŠTETNOM VALUTNOM KLAUZULOM

2.1. Ujednačeno pravno shvaćanje VSRH o djelomičnoj ništetnosti CHF ugovora

Vrhovni sud u svim svojim vijećima ujednačio je sudsku praksu po pitanju ništetnosti ugovora s ništetnim PKS-om i ništetnom valutnom klauzulom CHF. Tim ujednačenim pravnim shvaćanjem utvrđeno je da krediti s ništetnom promjenjivom kamatnom stopom i ništetnom valutnom klauzulom nisu ništetni u cijelosti te mogu opstati izuzećem ništetnih odredaba, na sljedeći način:

- a) Vrijedi glavnica realiziranog kredita u kunama/eurima bez utjecaja kasnijeg rasta tečaja CHF.
- b) Tijekom otplate primjenjuje se početno ugovorena kamatna stopa, bez zamjene drugom kamatnom stopom te se primjenjuje početni iznos realiziranog kredita u kunama/eurima bez rasta tečaja CHF kroz cijeli period otplate kredita.

2.2. Arbitrarni stav umjesto utemeljene odluke

Odlukom da CHF ugovori nisu ništetni u cijelosti, VSRH je odlučio da kamata i valuta kredita nisu bitni sastojci ugovora, nego su to tek dijelovi bitnih sastojaka, čime ta pravna shvaćanja izazivaju dvojbe koje će razriješiti Ustavni sud, budući da se na Ustavnom sudu nalazi već nekoliko ustavnih tužbi po tom pitanju. Takvo shvaćanje VSRH o djelomičnoj ništetnosti CHF ugovora o kreditu suprotno je shvaćanjima Suda EU u brojnim odlukama toga suda, a Sud EU nadređen je svim sudovima u Republici Hrvatskoj.

2.3. Pravna shvaćanja Suda Europske unije o CHF kreditima

2.3.1. Nema zamjene ništetnih odredaba

Izuzeta ugovorna odredba ne može se zamijeniti drugom odredbom, bilo da novu odredbu odredi nacionalni sud, bilo da je ona propisana zakonom.

2.3.2. Valuta kredita je glavni predmet

Valuta kredita jest glavni predmet ugovora o kreditu, i nije nikakav dio glavnog predmeta kako to tumači VSRH.

2.3.3. Posljedica ništetnosti kamatne stope

Ako je ugovorena kamatna stopa koja se mijenja odlukom banke, koja je zbog toga ništetna, potrošač mora dobiti mogućnost birati između dviju opcija:

- a) Da se utvrdi ništetnost cijelog ugovora.
- b) Da ugovor opstane zamjenom ništetne odredbe drugom ugovornom odredbom.

2.3.4. VSRH krši pravo EU

U Hrvatskoj se arbitrarnim odlukama VSRH niti jedno od navedenih pravnih shvaćanja Suda EU ne primjenjuje, i zbog toga ugovori s ništetnom valutnom klauzulom i promjenjivom kamatnom stopom arbitrarnom odlukom VSRH ostaju na snazi.

2.4. Pravna shvaćanja nekoliko vrhovnih sudova u Europskoj uniji

2.4.1. Poljska, Slovenija i Bugarska

Sudovi u Poljskoj, Sloveniji i Bugarskoj na zahtjev potrošača utvrđuju na temelju ništetnosti ugovornih odredaba o PKS-u i valutnoj klauzuli apsolutnu ništetnost cijelih ugovora.

2.4.2. Bugarska praksa bila je identična hrvatskoj praksi

Vrhovni sud u Bugarskoj na temelju djelomično ništetnih CHF ugovora utvrđivao je donedavno razlike između naplaćenih iznosa i iznosa kakvi su trebali biti naplaćeni na temelju početnih ugovornih uvjeta, jednako kako to čine hrvatski sudovi. U Bugarskoj su ugovarani potpuno identični ugovori o kreditu kao u Hrvatskoj u kojima je ugovorena PKS koja se mijenja odlukom banke, i valutna klauzula u švicarcima te su obje te odredbe proglašene ništetnima. Međutim, nakon presude Suda EU C-117/23, bugarski VS je počeo suditi ništetnost cijelih ugovora, a pritom se utvrđenje obeštećenja temelji na ukupnim uplatama – gdje je potrošač dužan samo glavnici kredita, dok banka mora vratiti sve što je potrošač otplatio iznad glavnice plus pripadajuće zatezne kamate.

3. USTAVNI SUD

3.1. *Ustavne tužbe*

Na Ustavnom sudu u radu je više predmeta po kojima Ustavni sud mora zauzeti stav i o ništetnosti cijelih ugovora s ništetnom valutom i kamatnom stopom te o pravima potrošača koji su konvertirali CHF kredite.

3.2. *Utemeljenost ustavnih tužbi*

Sve ustavne tužbe polaze prije svega od tvrdnje da je Vrhovni sud RH u svojim odlukama zanemario nadređenost prava Unije, da je sudio arbitrarno i time uzrokovao povredu ustavnih i ljudskih prava potrošača kako s konvertiranim kreditima, tako i ostalih potrošača koji su tražili utvrđenje ništetnosti cijelih ugovora te im na redovnim sudovima nije udovoljeno.

3.3. *Konačne odluke Ustavnog suda*

Očekuju se odluke Ustavnog suda u sljedećim mjesecima, ali se točno ne može znati kada. Te odluke, ako budu različite od odluka VSRH, promijenit će i sudsku praksu redovnih sudova od prvoga stupnja, pa sve do Vrhovnog suda RH, ali će omogućiti i nove tužbe po svim predmetima koji su završeni utvrđenjem djelomične ništetnosti ugovora, pri čemu neće biti zastare potraživanja.

4. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

4.1. *Tužbe na ESLJP-u*

Nakon što Ustavni sud donese svoje odluke, svaka nezadovoljna stranka može kao posljednji pravni lijek iskoristiti pravo na tužbu na EU sudu za ljudska prava.

4.2. *Kraj pravne borbe*

Nakon odluka EU suda za ljudska prava po još uvijek neriješenim pitanjima u Hrvatskoj, cijeli proces vezano za utvrđenje prava potrošača s konvertiranim kreditima te vezano za ništetnost cijelih ugovora, bit će završen bez mogućnosti da se nastavi na nekim drugim sudskim instancama.

Sadržaj ovog dokumenta u isključivoj je odgovornosti Udruge Franak, i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Grada Zagreba.

Ova prezentacija informativnog je karaktera te ne služi kao dokaz u sudskom postupku niti zamjenjuje profesionalnu pravnu zaštitu.

Hvala na pozornosti!

www.udrugafanak.hr
pravo.udrugafanak@gmail.com